

Скрипник Марина Іванівна, кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії проблем педагогіки і психології післядипломної педагогічної освіти, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Університету менеджменту освіти НАПН України

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Скрипник М. І. Парадигмальні засади психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників / М. І. Скрипник // Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. / Ун-т менедж. освіти НАПН України; О.Л.Ануфрієва [та ін.]. – К., 2015. – Вип. 14 (27) / голов. ред. В.В.Олійник. – К.: АТОПОЛ ГРУП, 2015. – 260 с., С. 136 – 146.

Анотація. У статті розкрито парадигмальні засади психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників у контексті модернізаційних змін вищої освіти України. Зосереджено увагу на методологічній психолого-педагогічній підготовці науково-педагогічних працівників, бо навчальні елементи змісту дисципліни нині реалізуються в іншому, відмінному від попереднього столітті науково-освітньому просторі. Наголошено на тому, що тепер, як ніколи раніше, вища школа України потребує викладачів нової генерації з конкурентоспроможним рівнем кваліфікації. Для створення концептуальної схеми психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників пропонувано андрагогічну парадигму як концептуальну схему теорії навчання дорослих, що вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності.

Ключові слова. Парадигма, психолого-педагогічна підготовка, науково-педагогічні працівники, андрагогічна парадигма.

Скрипник Марина Іванівна

ПАРАДИГМАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ НАУЧНО- ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ

Аннотация. В статье раскрыты парадигмальные основы психолого-педагогической подготовки научно-педагогических работников в контексте модернизационных изменений высшего образования Украины. Сосредоточено внимание на методологической психолого-педагогической подготовке научно-педагогических работников, так как учебные элементы содержания дисциплины, их прагматический потенциал сейчас реализуются в другом, отличном от предыдущего века научно-образовательном пространстве. Отмечено, что теперь, как никогда раньше, высшая школа Украины нуждается в преподавателях нового поколения с конкурентоспособным уровнем квалификации. Для создания концептуальной схемы психолого-педагогической подготовки научно-педагогических работников предложена андрагогическая парадигма как концептуальная схема теории обучения взрослых, которая изучает специфические закономерности усвоения взрослым знаний и умений в процессе учебной деятельности.

Ключевые слова. Парадигма, психолого-педагогическая подготовка, научно-педагогические работники, андрагогическая парадигма.

Marina Skrypnyk

PARADIGM PRINCIPLES OF ACADEMIC TEACHING STAFF TRAINING

The article deals with the paradigm principles of academic teaching staff training in the context of modernization changes of higher education in Ukraine. The emphasis is on methodological and psycho-pedagogical training of academic teaching staff because educational elements of course contents are now implemented in another, different from the previous century scientific and

educational space. It is emphasized that now, more than ever, universities in Ukraine need teachers of new generation with competitive skills level. It is defined that courses of psychological and pedagogical training of academic teaching staff are qualitatively different from traditional that is why they have to be designed on the basis of personal achievements and demands of academic teaching staff; the methodological foundations are essentially new scientific and educational factors formed in methodology research and experimental work in postneoclassical development conditions.

Key words: paradigm, psychological and pedagogical training, academic teaching staff, andragogical paradigm.

Постановку проблеми у загальному вигляді

Проблема психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників є особливо актуальними у контексті модернізаційних змін вищої освіти, яка спрямовується на підготовку компетентнісного випускника ВНЗ. Це вимагає від науково-педагогічних працівників методологічної психолого-педагогічної підготовки, адже навчальні елементи змісту дисципліни, їхній прагматичний потенціал та функційні можливості сьогодні реалізуються в докорінно відмінному від попереднього століття науково-освітньому просторі і, як ніколи раніше, потребує викладачів нової генерації з конкурентоспроможним рівнем кваліфікації, які мають загальну та психолого-педагогічну культуру, розуміються на тенденціях, системах сучасної психології і педагогіки, здатні орієнтуватися не тільки в типових психолого-педагогічних ситуаціях, а й розуміти специфіку навчальної діяльності в різних умовах організації навчально-виховного процесу.

Актуальність теми дослідження

Програми психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників мають якісно відрізнятись від традиційних, бо: їх мають проектувати з урахуванням особистісних досягнень і запитів науково-педагогічних працівників; методологічним підґрунтям є принципово нові

наукові та освітні чинники, сформовані в методології дослідно-експериментальної роботи в умовах постнеокласичного розвитку: синтезу гуманітарних та науково-раціональних стратегій (деякі аспекти цих змін: технологізація та науковість технологій; задачний характер досліджень; конструкційність; наукові дослідження мають бути технологічними, реально втілені у практику; економічна детермінація, економічна підтримка та економічні обмеження; корисність результатів); існують різні типи парадигм¹, кожній базовій моделі освітнього процесу відповідає певна, лише їй притаманна педагогічна парадигма; існує постійний агресивний вплив оточуючого інформаційного середовища, в якому ускладнюється здобуття суб'єктом професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Міцний фундамент дослідницьких пошуків з означеної проблеми сформовано такими науковими вітчизняними та зарубіжними здобутками:

– розроблена характеристика основних історико-компаративістських підходів до з'ясування значущості проблем неперервної освіти науково-педагогічних працівників, специфікації в підвищенні кваліфікації (Є. Бражник, Н. Воскресенська, Б. Вульфсон, Л. Гурьє, О.Джуринський, З. Малькова, В. Мітіна, М. Нікандров, Л. Пуховська та ін.);

– визначено наукову сутність післядипломної професійної підготовки науково-педагогічних кадрів, зміст якої артикульований на розвиток здібностей до наукової творчості (В. Ледньов, Д. Фельдштейн та ін.);

– досліджено соціальні та економічні аспекти підготовки науково-педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти (С. Вершловский, З. Водождокова, О. Владиславлев, Ю. Кулюткин, Г. Матушанський, В. Онушкін та ін.);

¹ Савотина Н.А. Понятие «парадигма» и его статус в педагогике / Н.А.Савотина // Педагогика. – 2012. – № 10. – С. 3 – 11.

– проаналізовано загальні питання теорії навчання у вищій школі (С. Архангельський, А. Вербицький, Є. Князева, Л. Рувінський, В. Сластьонін та ін.);

– досліджено проблеми теорії та практики педагогічної освіти, її андрагогічної складової (О. Абдулліна, Є. Белозерцев, Є. Бондаревська, Г. Геллер та ін.);

– розкрито особливості діяльності викладачів вищої школи (Б. Ананьєв, Н. Кузьміна та ін.);

– з'ясовано особливості професійної підготовки викладачів вищої школи та вдосконалення їхньої педагогічної культури (Л. Макарова, В. Молчановський, І. Раченко, Г. Скок та ін.);

– теоретично обґрунтовано й розроблено методологію формування компетентності в аналітичній діяльності наукових і науково-педагогічних кадрів (О. Яригін).

Аналіз наукової літератури та педагогічного досвіду доводить, що у визначенні ефективності діяльності викладача вирізняють такі підходи: структурний – В. Сластенін, Н. Тализіна, Н. Удалов та ін.; функційний – В. Антипова, Н. Кузьміна, Н. Левітов; системний – В. Беспалько, І. Блауберг, Б. Маркарян, В. Поляков; динамічний – З. Єсарєва, Н. Свиридова; особистісно орієнтовний – К. Бондаревська та ін. Попри продуктивність напрацювань з проблеми доводиться констатувати наявність суперечності між: можливістю індивідуалізації психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників і відсутністю необхідної для цього теоретико-методичної бази.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження виконувалося у межах загальної наукової теми Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Психолого-педагогічна підготовка конкурентоздатного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти», номер держреєстрації РК (№01115U002061).

Мета статті – викласти суть парадигмальних засад психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників у контексті модернізаційних змін вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Здійснені на шпальтах провідних вітчизняних та зарубіжних видань філософсько-педагогічні розвідки проблеми психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників можна класифікувати на два чітко обґрунтовані напрями, витоки яких у культурі пізнання: перший – тяжіє до традицій модернізму, інший – до постмодерністичних теорій. За модерністичним баченням, вища професійна освіта як соціальний інститут загалом і психолого-педагогічна підготовка зокрема має на меті *дати* повноцінні професійні знання, а суб'єкти, відповідно, мають *отримати* ці знання від викладачів. Отож за цим підходом зміст психолого-педагогічної підготовки зводиться до *передачі* накопичених знань від одного покоління до іншого. Це явище відомий бразильський педагог Пауло Фрейде у книзі «Педагогіка пригноблених»² назвав «банківською освітою», коли діти, студенти розцінюються як «банк», а викладачі – у ролі вкладників, які сподіваються отримати в майбутньому дивіденди.

Сьогодні формується нова філософія – філософія постмодернізму, яка впливає на нову психолого-педагогічну теорію. Зокрема у педагогічній теорії тепер розглядаються нові проблеми^{3 4 5 6}. Насамперед, осмислення культури в

² Фрере П. Педагогіка угнетенных / П. Фрере. – Режим доступу: nb.kharkov.ua/Knigi/PaoloFreire_ped_ugn.pdf

³ Краевский В. В. Парад парадигм (послесловие к статье Н.Л. Коршуновой) / В. В. Краевский // Педагогіка. – 2006. – № 8. – С. 20-24.

⁴ Лебедев С. А. Методология науки: проблема индукции / Лебедев С. А.. — М.: Альфа-М, 2013. — 192 с.

⁵ Скрипник М. І. Дослідження проблем професіоналізму науково-педагогічних працівників у андрагогіці / М. І. Скрипник // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права; голов. ред. В. С. Пазенок. – К.: КУТЕП, 2013. – Вип. 15. – С. 165 – 177.

педагогічному процесі. Мова йде про те, що не тільки педагогічні теорії, а й культурні здобутки, культурна спадщина різних народів, сучасна культура загалом стають основою педагогічного процесу. По-друге, має бути зв'язок між уявленнями викладачів про життєві проблеми студентів та реальними проблемами їхнього життя, відносини та взаємодія суб'єктів навчання у педагогічному процесі, вплив культури на їхню діяльність. По-третє, науково-педагогічна діяльність стає комплексом культурних, політичних і соціальних дій. Головною ідеєю діяльності науково-педагогічного працівника в епоху постмодернізму стає впевненість у тому, що працівники вищої кваліфікації мають володіти наративами, через які вони не тільки сприймають дійсність, а вміють науково її інтерпретувати. Інтерпретація стає проблемою нового типу розуміння науково-педагогічної діяльності.

Проблемам підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації присвячені розвідки вітчизняних дослідників. Зокрема, у праці О. Мороз, В. Юрченко ⁷ розкрито професійно-рольові особливості діяльності викладача вищого навчального закладу та обґрунтовано на цих засадах модель підготовки викладача; у роботі А Кузьмінського ⁸ проведено аналіз впливу педагогічної майстерності викладача та окремих компонент його професійної діяльності на якість навчання у вищій школі. Аналіз джерел засвідчує, що підготовка науково-педагогічних працівників є предметом наукового обґрунтування. Разом із цим, серед питань, які вимагають теоретичної рефлексії, найбільш значущими є питання підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації до сучасних умов професійної

⁶ Чернишова Є. Р. Стратегічний менеджмент в контексті розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів через реалізацію ідей філософії людиноцентризму / Є. Р. Чернишова. – Режим доступу: <http://umo.edu.ua/katalog/850-elektronne-naukove-fahove-vydannja-qteorija-ta-metodyka-upravlinnja-osvitojuq-vypusk-12-2013>

⁷ Мороз О.Г., Юрченко В.І. Підготовка майбутнього викладача вищої школи: психолого-педагогічний ракурс // Наукові записки: Зб. наук. пр. - К.: НПУ, 2009.

⁸ Кузьмінський А.І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи та її вплив на якість навчання / А. І. Кузьмінський. – Режим доступу: е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». – 2010. - Випуск №2.

діяльності, адже за своєю суттю остання найбільше трансформується в умовах глобалізаційних змін.

Визначення парадигмального ядра, що орієнтує освітню науку й практику, є базовим питанням. Хоча генеза студійованої проблеми охоплює щонайменше три останні десятиліття, звернемося переважно до запитів і рішень, зумовлених нашою сьогодишньою ситуацією, зокрема станом методології педагогічної реальності. Лише наголосимо, що введення цього терміну пов'язують з німецьким філософом позитивістом Г. Бергманом (1840 – 1904), який запропонував поняття «парадигма» для характеристики нормативної методології. Широко розповсюдив цей термін американський фізик та історик Т. Кун (1922 – 1996) у праці «Структура наукових революцій» (1962)⁹. Т. Кун запропонував свою систему понять, яка описувала теорію наукових революцій. Всередині цієї системи найважливіше місце учений відвів парадигмі, яку необхідно розглядати не просто провідною теорією, а частиною цілого світогляду, у якому вона існує разом зі всіма висновками, досягнутими завдяки цій парадигмі. К. Платонов розглядає парадигму як систему основних наукових досягнень (теорій, методів) за зразком яких організовується дослідницька практика вчених у певній галузі знань (дисципліні) в певний історичний період¹⁰. Сутність педагогічної парадигми більшістю дослідників висвітлюється як основа, ідея, підхід до проектування освітніх систем, базова модель або стратегія освіти. Зрозуміло, що це поняття зберігає усі суттєві ознаки більш загального поняття, такого як «наукова парадигма», але має і відповідні відмінності. Існування розмаїття освітніх парадигм В. Краєвський пояснює тим, що термін «парадигма», як дань моді, прийшов на зміну терміну «педагогіка» у

⁹ Кун Т. Структура наукових революцій / Т. Кун.; пер. з англ. О. Васильєва. – К.: Port- Royal, 2001. – 226 с.

¹⁰ Платонов К. В. Краткий словарь системы психологический понятий: Учеб. пособие / К. В. Платонов. – 2-е изд., перераб. и доп.. – М.: Высш. шк., 1984. – С. 89.

контексті: гуманна педагогіка, педагогіка середовища, педагогіка розвитку тощо¹¹.

Результати аналізу існуючих парадигмальних засад підготовки науково-педагогічних працівників дозволяють зробити такі висновки:

1. Парадигма – це провідна теорія науки (базовий підхід) та вища (відносно інших) категорія наукового пізнання, заснована на бінарних опозиціях, прийнята як зразок постановки і розв'язання проблем протягом визначеного історичного періоду, фіксована в підручниках, наукових працях і визнана науковим співтовариством, незалежно від галузі знань.
2. У рамках парадигми можуть висуватися декілька теорій, концепцій. Концепція – система концептів (наукових понять, виокремлених як значущих), обґрунтована у наукових ідеях (положеннях, постулатах, законах, гіпотезах). У цьому випадку парадигма виступає як система концепцій.
3. У рамках парадигми можуть існувати різноманітні парадигмальні моделі, представники, яких не відрізняються єдністю поглядів.
4. Статус парадигми визначається основним критерієм: бінарності; цільової визначеності, часової тривалості та прийняття як еталону, фіксації у працях, наукова перспективність.
5. Науковий потенціал парадигми полягає у тому, що вона може використовуватися як діагностика стану проблеми, визначати тенденції розвитку.

Аналіз дослідницького масиву засвідчує, що концептуальну основу підготовки викладачів вищої школи у площині гуманістичної, гуманітарної,

¹¹ Краевский В. В. Парад парадигм (послесловие к статье Н.Л. Коршуновой) / В. В. Краевский // Педагогика. – 2006. – № 8. – С. 20-24.

антропологічної та культурологічної парадигм здійснено С. Сисоєвою і Н. Батечко «Вища освіта України: реалії сучасного розвитку»¹². Відзначаємо ґрунтовність проведеного дослідження, однак авторами не враховано найсуттєвішої ознаки науково-педагогічної діяльності: спрямованості на створення науково-дослідницького продукту та його апробації в навчально-виховному процесі вищої школи. Для створення концептуальної схеми, методологічного конструкту психолого-педагогічної підготовки науково-педагогічних працівників опис лише означених парадигм недостатньо, адже вони системно й повно не описують сутність такої діяльності. Ґрунтовне усвідомлення можливе завдяки врахуванню андрагогічної парадигми як концептуальної схеми теорії навчання дорослих, що вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності. Введення андрагогічної парадигми пояснюється тим, що науково-педагогічний працівник взаємодіє з дорослим, якому властиві специфічні закономірності розвитку психофізіологічних функцій^{13 14}. У дослідженні Т. Ломтевої¹⁵ виявлено сучасні стратегії гуманізації вищої освіти, окреслено роль і місце андрагогічного підходу в реалізації цих стратегій, розроблено організаційно-діяльнісну модель освіти дорослих в умовах ВНЗ.

¹² Сисоєва С.О., Батечко Н.Г. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет ім. Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України – К.: ВД ЕКМО, 2011. – 344 с.

¹³ Ломтева Т. Н. Андрагогические основы вузовского образования / Т. Н. Ломтева : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 Б. м. – 390 с.

¹⁴ Марон А.Е. Развитие андрагогики как области профессионально-педагогического знания и социальной практики // http://gaop.ru/.../Otdelenie_professionalnogo_obrazovaniya.2009.04.15.Spravka.1.doc.

¹⁵ Ломтева Т. Н. Андрагогические основы вузовского образования / Т. Н. Ломтева : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 Б. м. – 390 с.

Андрагогічну парадигму визначаємо як парадигму навчання і освіти дорослого, який усвідомлює свої потреби (в тому числі освітні), здатний усвідомлено задовольняти їх у своїй діяльності. Ця парадигма досліджує соціальний розвиток сформованої особистості. Освіта у контексті цієї парадигми орієнтується на соціалізацію. Виходячи із основних теоретичних положень андрагогіки, технологія навчання ґрунтується на інших, аніж у педагогічній моделі, засадах. У педагогічній моделі суб'єкт навчання залежить від викладача, який і визначає цілі, зміст і результати навчання. З точки зору андрагогіки, дорослий має потребу в самостійності, самоуправлінні. Завдання викладача у цій моделі – заохочення і підтримка розвитку. Таким чином, головною характеристикою діяльності викладача в андрагогічній моделі є: по-перше, самостійна роль суб'єкта навчання; по-друге, спільна діяльність викладача і студента у підготовці та реалізації навчального процесу. Фактором реалізації такої парадигми є атмосфера навчання: дружня, неформальна, підґрунтям якої є взаємоповага, обопільна підтримка і відповідальність усіх учасників навчальної діяльності.

До науково-педагогічного працівника суспільство і вища школа формулює особливі вимоги: він має бути не лише спеціалістом високого рівня, відповідати профілю і спеціалізації, але й забезпечувати в навчальному процесі наукові засади змісту навчальної дисципліни; проектувати індивідуальні освітні траєкторії розвитку дорослого; формувати професійні компетенції професіонала; створювати проектно-дослідницьке, інтерактивне, діяльнісне середовище шляхом використання різноманітних методів навчання. Інтегративні ролі науково-педагогічного працівника – це: вчений, що системно досліджує галузеві та освітні проблеми; педагогічний проектувальник як розробник інноваційних програм навчання дорослих відповідно до актуальних професійних завдань; менеджер, що спрямовує наукове, навчально-програмне забезпечення на професійне зростання особистості; модератор – організатор і ведучий інтерактивних форм взаємодії

(дискусії, ділові ігри, мозкові атаки тощо) між суб'єктами професійного навчання.

Психолого-педагогічна підготовка науково-педагогічних працівників може бути реалізована на основі системної роботи. Це, насамперед, передбачає реструктуризацію навчальних програм в аспірантурі; запровадження практики постійно діючих методологічних семінарів для науково-педагогічних працівників у ВНЗ; введення проблемних курсів із психології та дидактики вищої школи. Основними принципами побудови навчальних програм для аспірантів мають стати: науковість – найважливіший принцип, здійснення якого забезпечує систематизацію в оволодінні наукової картини світу; проблемність – забезпечує перетворення наукових проблем у навчально-професійні ситуації; діалогічність – взаємодія всіх учасників освітнього процесу носить характер діалогу, в якому кожен учасник має рівні можливості висловитися і кожен може бути почутим; аксіологічність – орієнтація освітніх процесів визначається провідними ідеями, цінностями саморозвитку, пріоритетністю ціннісно-сміслової, мотиваційної сфери особистості дослідника; цілісність – науково-освітня діяльність носить інтегративний характер, що реалізує ідеї глобалізації освіти; відкритість – освітні процеси максимально відкриті, забезпечується широка свобода всім учасникам; інтегративність – освітні процеси включають різну інтерактивну діяльність у навчальній команді; зворотній зв'язок – регулярно проводиться діагностика і самодіагностика професійних і особистісних змін науково-педагогічного працівника; продуктивність – діяльність науково-педагогічного працівника об'єктивується в конкретних і різноманітних продуктах (наукових дослідженнях, навчально-методичному комплексі тощо).

Реалізувати зазначені принципи можливо шляхом розроблення елективних варіативних програм підготовки науково-педагогічних працівників, які мають переваги¹⁶:

по-перше: реалізація гнучкості, варіативності, змінюваності програми відповідно до науково-педагогічного досвіду та його дисемінації, особистісних запитів, інтересів науково-педагогічних працівників та мети вияву науково-педагогічної творчості;

по-друге: інтегративність та дуальність програм, що передбачає міждисциплінарний характер інтегрування суміжних наукових напрямів, галузей, дисциплін;

по-третє: уніфікованість елективних програм, адже зміст і обсяг елективних курсів розробляються залежно від сфери професійної діяльності науково-педагогічного працівника, його зорієнтованість на науково-технічну діяльність, чи науково-культурологічну діяльність, або науково-освітню діяльність, чи можливість творчого перетворення, перенесення на розв'язання нових освітніх завдань і проблем;

по-четверте: особистісне спрямування елективних програм. Особистість – вибір – свобода – цю концептуальну тріаду можна розглядати як маркер елективних варіативних програм. Ситуація вибору через елективні програми створює умови для усвідомлення науково-педагогічним працівником особистісної ідентичності.

Висновки

Домінантним у психолого-педагогічній підготовці науково-педагогічних працівників на сьогодні є: врахування гуманістичної,

¹⁶ Чернишова Є. Р., Скрипник М. І. Елективні варіативні програми підготовки науково-педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти / Є.Р.Чернишова, М.І. Скрипник/ Теорія і практика підготовки науково-педагогічних кадрів і України: зб. наук. пр.; НАПН України, Ун-т меседж. освіти. – К.: СПД-Фо Рудник В.А., 2015. – С. 183 – 204.

гуманітарної, антропологічної, культурологічної та андрагогічної парадигм; модернізація соціального статусу інституцій, де здійснюється підготовка працівників вищої кваліфікації на основі означених парадигм; врахування в основних принципах побудови навчальних програм для аспірантів ролей, які мають виконувати науково-педагогічні працівники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. Некоторые проблемы психологии взрослых / Б. Г. Ананьев. – М., 1972.
 2. Ананьев Б. Г., Степанова Е. И. Развитие психофизиологических функций взрослых людей / Б. Г. Ананьев, Е. И. Степанова. – М., 1972. – 245 с.
 3. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2009. - №2. – С. 27-33.
 4. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. – М.: Школа - Пресс, 1995. – 448с.
 5. Краевский В. В. Парад парадигм (послесловие к статье Н.Л. Коршуновой)/В. В. Краевский // Педагогика. – 2006. – № 8. – С. 20-24.
 6. Кузьмінський А. І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи та її вплив на якість навчання / А. І. Кузьмінський // е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». – 2010. – Випуск 2.
 7. Кун Т. Структура наукових революцій / Т. Кун.; пер. з англ. О. Васильєва. – К.: Port- Royal, 2001. – 226 с.
 8. Лебедев С. А. Методология науки: проблема индукции: монография / С. А. Лебедев. – М.: Альфа-М, 2013. – 192 с.
 9. Ломтева Т. Н. Андрагогические основы вузовского образования / Т. Н. Ломтева : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 Б. м. – 390 с.
 10. Марон А.Е. Развитие андрагогики как области профессионально-педагогического знания и социальной практики // raop.ru/.../Otdelenie_professionalnogo_obrazovaniya.2009.04.15.Spravka.1.doc.
-

11. Мороз О.Г., Юрченко В.І. Підготовка майбутнього викладача вищої школи: психолого-педагогічний ракурс // Наукові записки: Зб. наук. пр. - К.: НПУ, 2009.
 12. Платонов К.В. Краткий словарь системы психологический понятий: Учб. пособие / К.В. Платонов. – 2-е изд., перераб. и доп.. – М.: Высш. Шк., 1984. – С. 89.
 13. Савотина Н.А. Понятие «парадигма» и его статус в педагогике / Н. А. Савотина // Педагогика. – 2012. – № 10. – С. 3 – 11.
 14. Сисоєва С. О., Батечко Н. Г. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет ім. Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України – К.: ВД ЕКМО, 2011. – 344 с.
 15. Скрипник М. І. Дослідження проблем професіоналізму науково-педагогічних працівників у андрагогії / М. І. Скрипник // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права; голов. ред. В. С. Пазенок. – К: КУТЕП, 2013. – Вип. 15. – С. 165–177. – (Серія: «філософські науки»).
 16. Фрере П. Педагогика угнетенных / П. Фрере – Режим доступ: nb.kharkov.ua/Knigi/PaoloFreire_ped_ugn.pdf
 17. Чернишова Є. Р. Стратегічний менеджмент в контексті розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів через реалізацію ідей філософії людиноцентризму / Є. Р. Чернишова. – Режим доступ: <http://umo.edu.ua/katalog/850-elektronne-naukove-fahove-vydannja-qteorija-ta-metodyka-upravlinnja-osvitojuq-vypusk-12-2013>
 18. Чернишова Є. Р., Скрипник М. І. Елективні варіативні програми підготовки науково-педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти / Є. Р. Чернишова, М. І. Скрипник / Теорія і практика підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні: зб. наук. пр.. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К. : СПД-ФО Рудник В. А., 2015. – С. 183
-